

Секція: Економічна теорія та історія економічної думки

Юдіна Наталія Олександрівна

студентка

Інституту післядипломної освіти

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЯПОНІЇ ПІСЛЯ ЇЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Хоча світова економіка другої половини нинішнього століття перенасичена неординарними явищами, але й на цьому тлі яскраво виділяється феномен японського економічного зростання та її моделі господарювання.

Якщо в 1950 р. обсяг ВВП Японії становив лише 15% від ВВП США, то до 1989 р. – вже 60%. До кінця 80-х років країна міцно зайняла друге місце в світі після Швейцарії за обсягом ВВП на душу населення – 2-3,4 тис. доларів в 1989 р. (це на 3,6 тис. доларів вище, ніж у США). Останні чотири десятиліття Японія мала найвищі темпи економічного зростання серед розвинених країн.

Тому саме з Японією пов'язане поняття «економічного дива». Всього за 20-25 років вона вийшла з глибокого розвалу і стала другою економічною державою у світі.

Розмови про «японське диво» в даний час майже припинилися, але феномен японської економіки продовжує викликати підвищений інтерес. Справді, чому країна з величезною зовнішньоекономічною залежністю, практично позбавлена природних ресурсів, незважаючи на всі безладдя і катаклізми останніх двох десятиліть, продовжує неухильно зміцнювати свої економічні (а разом з ними і політичні) позиції на світовій арені?

Зберігаючи роль світового лідера з багатьох найважливіших напрямів науково-технічного прогресу, Японія при цьому демонструє надзвичайно високий ступінь адаптації до постійно мінливих умов розвитку економіки. Ці зміни відбуваються не просто на базі технологічних інновацій, але в безперервному і вельми складній взаємодії техніки, технології та економічних і соціально-політичних чинників.

У будь-якій економічній системі довгострокова динаміка економічного зростання пов'язана, насамперед, з освоєнням нововведень. Тривалий час, особливо в післявоєнні роки, науково-технічна політика Японії базувалася на запозиченні науково-технічних досягнень з-за кордону (у формі купівлі ліцензій, створення змішаних компаній, участі в багатонаціональних дослідних проектах).

Запозичуючи і вдосконалюючи зарубіжну передову технологію, Японія не тільки досягла світового технічного рівня в більшості галузей економіки, а й зуміла створити потужні заділи на міжнародному ринку технологій майбутнього.

У результаті в Японії склалася унікальна економіка – високоінтенсивна, енерго- та ресурсозберігаюча, орієнтована на експорт, тобто на найвищі світові стандарти. Певною мірою можна говорити про «гідропонну» економіку, так як вона функціонує не так на власній енерго-сировинній базі, а на імпорті, живе і розвивається за рахунок переробки ввезених ресурсів та експорту високоякісної продукції з «доданою вартістю», виручка яка з лишком покриває вартість імпорту і є джерелом нагромадження капіталу.

По суті, Японія живе і розвивається за рахунок перевищення вартості її експорту над імпортом, тобто за рахунок активного сальдо торговельного балансу. Експорт товарів на довгі роки став основним компонентом або, вірніше, каталізатором стрімкого післявоєнного економічного зростання країни, хоча останнім часом його значення в цьому плані стало падати.

Розбагатіла Японія все більше стає експортером не тільки товарів, але і капіталів.

Слід також підкреслити, що в процесі «погоні за Заходом» Японія, слідуючи імітаційній стратегії економічного розвитку, мала можливість враховувати досвід інших країн і вчасно та досить ефективно брати під контроль небажано виниклі явища.

Багато чого в японській промисловій політиці визначається своєрідною національною специфікою і, очевидно, не може бути повністю відтворене в інших умовах. Однак значна частина того, що перевірено і підтверджено практикою цієї країни, може бути сприйняте в якості корисного і повчального досвіду. Тепер Японія – багата і процвітаюча держава, один з центрів світової економіки, науки і техніки завтрашнього дня, з розвинутою інфраструктурою, системами освіти, охорони здоров'я і соціального забезпечення. Японці зуміли поєднати запозичення зарубіжного досвіду, досягнень з традиційними цінностями, створивши унікальну японську модель розвитку, зрозуміти і пояснити причини «японського економічного дива», або, вірніше, феноменального післявоєнного ривка Японії, що вивів її в розряд «економічної наддержави».

Японія належить до найрозвиненіших країн світу. За обсягом ВВП та ВВП вона поступається тільки США, а за вимірами цих показників на душу населення навіть їх випереджає. Її частка в світовому ВВП становить 14%, у світовому промисловому виробництві – 12%. Японія знаходиться серед світових лідерів за виробництвом чорних металів, електроенергії, автомобілів, суден і особливо комп'ютерної техніки. Частка Японії у світовому виробництві телевізорів становить 60%, у виплавці сталі – 14%, штучних волокон – 12%. Вона посідає друге місце в світі за тоннажем торговельного морського флоту і перше місце за виловом риби. Вона є значним експортером капіталу, вона найбільший кредитор у світі, її банки – найпотужніші на світовому кредитно-фінансовому ринку. Японські готові товари, в першу чергу, електроніка, завойовують ринки майже всіх країн

світу завдяки високій якості й надійності. Водночас Японія поглинає великі обсяги енергоносіїв, мінеральної і сільськогосподарської сировини, продовольства, імпортуючи їх з інших країн. Сальдо японського зовнішньоторгівельного балансу зводиться зі значним позитивом протягом останніх десятиліть. Але наприкінці ХХ століття економічний розвиток країни уповільнився, його темпи помітно нижчі, ніж в інших розвинутих країнах. Японія опинилася перед необхідністю здійснення серйозних економічних реформ.

В минулому столітті Японія здивувала світ: першого разу, – коли перемогла у війні з Росією (1904-1905 рр.), коли цього ніхто не очікував; другого – в 60-70-х роках, перетворившись із країни з застарілою технічною базою, низьким рівнем виробництва й життя населення в країну з найпередовішою економічною структурою, країну високих темпів економічного зростання, з рівнем ВВП на душу населення одним із найвищих у світі. Цей економічний феномен окреслили «японським дивом». І дійсно, Японія, яка зазнала нищівної поразки у Другій світовій війні, із зруйнованою економікою, змогла в короткий термін випередити всі європейські країни і посісти друге місце в світі за економічним рівнем. Економічний успіх Японії був здобутий специфічними методами, які дещо відрізняються від тих, що опрацьовані в інших розвинутих країнах.

Література

1. Боев Ю. В. Економічна історія: Західна Європа, Японія, США : навч. посібник для екон. спец. вузів/ Ю. В. Боев, С. О. Боева; ред. І. В. Туз. – К.: Вища шк., 2004. – 173 с.
2. Бок Зи Коу. Економіка Японії. Яка вона? / Бок Зи Коу. – М.: Економіка, 2002. – С. 50.
3. Волгін Н.А. Японський досвід: Рішення економічних і соціально-трудових проблем /Н. А. Волгін. – М.: Економіка, 1998. – С. 160.

4. Ізотов А.П. Японія: концепція виходу в лідери /А. П. Ізотов. – М.: Економіка, 1991. – С. 113.
5. Історія економічних учень: підручник / За ред. Базилевича В. Д. – К.: Знання, 2004. – 1300 с.
6. Історія економічних учень: хрестоматія: навчальний посібник / В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, А.О. Маслов та ін.; за ред. Базилевича В.Д. – К.: Знання, 2011. – 1198 с.
7. Історія економічної теорії: підручник / С.М. Злупко. – К.: Знання, 2005. – 719 с.
8. Історія економічної думки України: навч. посібник / Корнійчук Л.Я. – К.: КНЕУ, 2004. – 431 с.
9. Економіка зарубіжних країн: навчальний посібник/ за ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Ржепишевського К.І. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 471 с.
- 10.Економічна історія: навч. посібник / Леоненко П.М., Юхименко П.І. – К.: «Знання-Прес», 2004. – 570 с.
- 11.Економічний розвиток і державна політика. Практикум. / за ред. Єханурова Ю. М., Розпутенка І. В. – Київ: К.І.С., 2001. – 296 с.
- 12.Козицький А. М. Новітня історія країн Азії і Африки 1918-1999 / А. М. Козицький. – Львів, 2002. – 385 с.
- 13.Лук'яненко Д.Г. Міжнародна економічна інтеграція / Д. Г. Лук'яненко. – Київ: ВІПОЛ, 1996. – 131 с.
- 14.Молодяков М. С. Японська цивілізація у глобалізованому світі / М. С. Молодяков // Світова економіка і міжнародні відносини. – 2005. – № 3. – С. 7-12.
- 15.Опришко В.Ф. Міжнародне економічне право / В. Ф. Опришко. – Київ: Либідь, 1995. – 341 с.
- 16.Пахомов Ю. М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю. М. Пахомов, Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський. – Київ: Україна, 1997. – 246 с.

- 17.Рашковський Е.М. Японія: цивілізаційні парадокси / Е. М. Рашковський // Світова економіка і міжнародні відносини. – 2005. – № 3.
- 18.Спандарьян В.К. Як це вдалося японцям? / В. К. Спандарьян // Міжн. Життя. – 1990. – № 4. – С. 86-98.
- 19.Тавровський Ю. В. «Японське диво» – японський характер / Ю. В. Тавровський // Діалог. – 1990. – № 14. – С. 103-112.
- 20.Управління зовнішньоекономічною діяльністю/ за ред. Кредісова А. Л. – Київ: Віра – Р. – 1998. – 284 с.
- 21.Целіщев І. П. Економіка Японії: підсумки 80-х років / І. П. Целіщев. // МЕ і МО. – 1990. – № 9. – С. 31-41.
- 22.Якимів М. С. Японські вертикалі / М. С. Якимів. – М. – 1987. – 315с.
- 23.Dower, John. (1992). "The Useful War" in Carol Gluck and Stephen Graubard, eds., Showa: The Japan of Hirohito. New York & London: W.W. Norton.
- 24.Gao, Bai. (2001). Japan's Economic Dilemma: The Institutional Origins of Prosperity and Stagnation. New York & Cambridge: Cambridge University Press.
- 25.Gordon, Andrew. (2003). A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present. New York & Oxford: Oxford University Press.
- 26.Gottfried H., Hayashi-Kato N. (1998, March). Gendering Work: Deconstructing the Narrative of the Japanese Economic Miracle. Work, Employment & Society, 12, 25-46.
- 27.Jeffrey M. Herbener. (1999). The Rise and Fall of the Japanese Miracle. Retrieved from <https://mises.org/library/rise-and-fall-japanese-miracle>
- 28.Pile, Kenneth. (1996). The Making of Modern Japan, 2nd ed. Lexington, MA: D.C. Heath.